

Rozsudek Nejvyššího soudu ze dne 19.01.2016, sp. zn. 23 Cdo 663/2015, ECLI:CZ:NS:2016:23.CDO.663.2015.1

Číslo: 36/2017

Právní věta: Po zaplacení dluhu již dlužník nemůže měnit své určení, na který závazek plnil.

Soud: Nejvyšší soud

Datum rozhodnutí: 19.01.2016

Spisová značka: 23 Cdo 663/2015

Číslo rozhodnutí: 36

Číslo sešitu: 3

Typ rozhodnutí: Rozsudek

Hesla: Splnění závazku

Předpisy: § 324 odst. 1 obch. zák.
§ 330 odst. 1 obch. zák.

Druh: Rozhodnutí ve věcech občanskoprávních, obchodních a správních

Sbírkový text rozhodnutí:

Nejvyšší soud zamítl dovolání žalované proti rozsudku Vrchního soudu v Olomouci ze dne 30. 10. 2014, sp. zn. 5 Cmo 188/2014.

I.

Dosavadní průběh řízení

1. Krajský soud v Brně, jako soud prvního stupně, rozsudkem ze dne 19. 2. 2014, č.j. 34 Cm 113/2011-95, výrokem I. zastavil řízení co do částky 758 Kč na jistinu, výrokem II. uložil žalované zaplatit v záhlaví uvedené částky s příslušenstvím, a to z titulu nezaplaceného plnění ze smluv o dílo uzavřených mezi žalobkyní a žalovanou, a výrokem III. rozhodl o náhradě nákladů řízení. Soud prvního stupně vycházel ze zjištění, že žalobkyně a žalovaná uzavřely tři smlouvy o dílo, žalobkyně, jakožto zhotovitelka, provedla jednotlivá ujednaná díla, přičemž všechna byla řádně předána, čímž žalobkyni vznikly jednotlivé nároky na zaplacení ceny provedených děl. Mezi účastnicemi bylo sporné, zda závazky žalované zaplatit cenu díla zanikly, či nikoliv. Žalovaná totiž tvrdila, že všechny částky žalobkyni uhradila dne 15. 1. 2009 a 18. 2. 2009, kdy k platbám uvedla, že slouží k zaplacení faktury č. 280100370 a č. 280100371, přičemž uvedená čísla faktur, jakožto variabilní symbol, byla chybná. Chybně uvedená čísla faktur odkazovala na jiné žalobkyní vystavené faktury, které však podle tvrzení žalované neměly podklad v provedené práci. Poté žalovaná dopisem ze dne 5. 5. 2009 oznámila žalobkyni, že jednotlivými úhradami zaplatila faktury týkající se těch závazků, které jsou předmětem tohoto řízení, dopisem měla tedy v úmyslu napravit chybně uvedená čísla faktur. Soud prvního stupně s ohledem na daný skutkový a se zřetelem k ustanovením § 536 odst. 1, 548 odst. 1, §

369 odst. 1, § 324 odst. 1, § 330 odst. 1, § 340 odst. 1, § 358 odst. 1, § 359 a § 360 odst. 1 zákona č. 513/1991 Sb., obchodní zákoník, ve znění pozdějších předpisů (dále jen „obch. zák.“), dovodil, že žalovaná projevila vůli uhradit faktury č. 280100370 a č. 280100371 a z jejího projevu vůle nelze dovodit, že by projev vůle směřoval k zaplacení faktury č. 280100323, přičemž takto projevenou vůli podle názoru soudu prvního stupně nelze později změnit jednostranným úkonem – dopisem. Soud prvního stupně dále uvedl, že jestliže uhrazené faktury neměly podklad v provedené práci a byly jimi uhrazeny neexistující závazky, jak tvrdila žalovaná, pak by vzniklo na straně žalobkyně bezdůvodné obohacení a žalovaná by měla právo na jeho vydání (§ 451 odst. 1 občanského zákoníku, platného do 31. 12. 2013 – dále jen „obč. zák.“), přicházelo by tedy v úvahu započtení pohledávky žalované z bezdůvodného obohacení proti žalobou uplatněným pohledávkám žalobkyně. Soud prvního stupně však uvedl, že k datu zápočtu, který žalovaná učinila podáním ze dne 6. 2. 2014, nebyla pohledávka žalované z titulu bezdůvodného obohacení ve vztahu k žalobkyni splatná, neboť z dokazování nevyplývá, že by žalovaná vyzvala žalobkyni k zaplacení této pohledávky. K započtení pohledávek tedy nemohlo dojít podle § 359 obch. zák. Soud prvního stupně podepřel svoji argumentaci také judikaturou Nejvyššího soudu, zejména rozsudkem ze dne 25. 2. 2009, sp. zn. [33 Odo 1642/2006](#), v němž Nejvyšší soud dospěl k závěru, že podmínka splatnosti započítávané pohledávky není naplněna, jestliže věřitel v jedné listině vyzve dlužníka k plnění pohledávky a zároveň v téže listině učiní projev vůle k započtení takové pohledávky.

2. K odvolání žalované Vrchní soud v Olomouci, jako soud odvolací, rozsudkem ze dne 30. 10. 2014, č. j. 5 Cmo 188/2014-123, výrokem I. potvrdil rozsudek soudu prvního stupně v napadeném výroku II. a III. a výrokem II. rozhodl o náhradě nákladů řízení. Odvolací soud se ztotožnil se skutkovými zjištěními i právním posouzením soudu prvního stupně a uvedl, že námitky žalované nejsou důvodné.

II.

Dovolání a vyjádření k němu

3. Proti rozsudku odvolacího soudu podala žalovaná včasné dovolání, v němž vymezila přípustnost dovolání v tom smyslu, že napadené rozhodnutí spočívá na právních otázkách, k nimž podle jejího názoru Nejvyšší soud ve své rozhodovací praxi nepřistoupil dostatečně komplexně. Z obsahu dovolání tedy vyplývá, že dovolatelka spatřuje přípustnost dovolání v tom, že v rozhodovací praxi odvolacího soudu dosud nebyla vyřešena otázka, zda v případě, kdy dlužník – žalovaná při plnění určila neexistující pohledávku, resp. ji označila nesprávným variabilním symbolem, je možno této situaci přičítat stejné důsledky, jako by k určení závazku, na který má být plněno, nedošlo, a zda taková platba má být posuzována podle § 330 obch. zák. ve spojení s § 324 obch. zák. Podle dovolatelky se odvolací soud dopustil nesprávného právního posouzení, jestliže dovodil, že je třeba aplikovat ustanovení zákona o bezdůvodném obohacení. Podle názoru žalované byla žalobkyně povinna podle § 329 obch. zák. přijmout plnění žalované a toto použít na úhradu závazku žalované. Dovolatelka nesouhlasí se závěrem soudů obou stupňů, že projevenou vůli hradit určitý závazek nelze později změnit jednostranným projevem vůle tak, jak to učinila žalovaná dopisem žalobkyni. Dovolatelka je přesvědčena, že v případě, kdy při platbě určila variabilním symbolem neexistující pohledávku, má takové jednání podle jejího názoru stejné důsledky, jako by k určení závazku, na který má být plněno, nedošlo, a žalobkyně tedy měla povinnost plnění přijmout a použít ho na úhradu existujícího závazku. Dovolatelka považuje právní závěry odvolacího soudu ohledně vzniku bezdůvodného obohacení za nesprávné, neboť má za to, že ke vzniku bezdůvodného obohacení nedošlo. Podle dovolatelky soudy obou stupňů nesprávně posoudily i splatnost nároku na vydání bezdůvodného obohacení.

4. Podle názoru dovolatelky se soudy obou stupňů dopustily také procesních pochybení, zejména v tom, že ji neseznámily se svým odlišným právním názorem na projednávanou věc, což zapříčinilo nepředvídatelnost jejich rozhodnutí, a namítá i neúplnost dokazování ve směru prokázání skutečné existence bezdůvodného obohacení. Dovolatelka proto navrhla, aby odvolací soud rozhodnutí

odvolacího soudu v napadeném rozsahu, a s ním související rozhodnutí soudu prvního stupně, zrušil a věc vrátil soudu prvního stupně k dalšímu řízení.

5. Žalobkyně se k dovolání nevyjádřila.

III.

Přípustnost dovolání

6. Dovolací soud posuzoval, zda je v dané věci dovolání přípustné a zda jsou splněny zákonem požadované podmínky, zejména náležitosti dovolání.

7. Podle § 237 o. s. ř., není-li stanoveno jinak, je dovolání přípustné proti každému rozhodnutí odvolacího soudu, kterým se odvolací řízení končí, jestliže napadené rozhodnutí závisí na vyřešení otázky hmotného nebo procesního práva, při jejímž řešení se odvolací soud odchýlil od ustálené rozhodovací praxe dovolacího soudu nebo která v rozhodování dovolacího soudu dosud nebyla vyřešena nebo je dovolacím soudem rozhodována rozdílně anebo má-li být dovolacím soudem vyřešena právní otázka posouzena jinak.

8. Nejvyšší soud dospěl k závěru, že dovolání je přípustné, neboť napadené rozhodnutí závisí na vyřešení dovolacím soudem dosud neřešené právní otázky, zda dlužník postupující podle § 330 odst. 1 obch. zák. má možnost dodatečně jednostranně změnit svoji vůli, jestliže již určil, na který závazek plní.

IV.

Důvodnost dovolání

9. Podle § 330 odst. 1 obch. zák., má-li být věřiteli splněno tímž dlužníkem několik závazků a poskytnuté plnění nestačí na splnění všech závazků, je splněn závazek určený při plnění dlužníkem. Neurčí-li dlužník, který závazek plní, je splněn závazek nejdříve splatný, a to nejprve jeho příslušenství.

10. Nejvyšší soud dospěl k závěru, že pokud dlužník při plnění závazku určí v souladu s § 330 odst. 1 obch. zák., na který závazek plní, např. uvedením čísla faktury jakožto variabilního symbolu, pak *ex lege* v okamžiku splnění (platby) zaniká závazek takto určený dlužníkem (§ 324 odst. 1 obch. zák.). Právní následky takového úkonu nelze dodatečně změnit dopisem dlužníka s informací, že měl v úmyslu plnit na jiný závazek. Dlužník učinil právní úkon, ten se dostal do sféry adresáta a vyvolal účinky předvídané zákonem, dodatečná změna vůle tedy již nepřichází v úvahu (srov. obdobně v rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 10. 12. 2009, sp. zn. [23 Cdo 3611/2009](#), v němž Nejvyšší soud dospěl k závěru, že skutečnost, že dlužník splní dluh vůči svému věřiteli a prohlásí, že na závazek věřitele uplatněný v žalobě neplní, je pro posouzení věci právně bezvýznamná, neboť toto prohlášení nemá právní význam na hmotněprávní zánik závazku splněním ve smyslu § 324 odst. 1 obch. zák.). V daném případě je skutkově dána obdobná situace, kdy dlužník dodatečně prohlásil, že na dluh, který specifikoval (variabilním symbolem), vlastně neplnil. Jestliže dovolatelka tvrdí, že chybně určila závazky, na které plnila, a tyto závazky v době plnění podle jejího tvrzení neexistovaly, pak by mohlo jít o plnění bez právního důvodu, které by zakládalo právo na vydání bezdůvodného obohacení. Žalovaná sice mohla z titulu bezdůvodného obohacení započíst svoji pohledávku z titulu bezdůvodného obohacení žalobkyně na pohledávky žalobkyně uplatněné žalobou, ale ze skutkových zjištění vyplývá, že k datu zápočtu, který byl žalovanou učiněn v podání ze dne 6. 2. 2014, pohledávka z titulu bezdůvodného obohacení nemohla být dosud splatná, protože ze skutkových zjištění nevyplývá, že by žalovaná předtím, než projevila vůli směřující k započtení, vyzvala žalobkyni k vrácení bezdůvodného obohacení. K započtení pohledávky proto nemohlo dojít (srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 25. 2. 2009, sp. zn. [33 Odo 1642/2006](#), publikovaném v Soudní

judikatuře pod označením 146/2009, podle něhož úkon směřující k započtení pohledávky splatné na požádání věřitele nemá žádné právní účinky, jestliže jej věřitel učinil, aniž předtím vyzval dlužníka k zaplacení pohledávky. Podmínka splatnosti započítávané pohledávky není splněna, jestliže věřitel v jedné listině vyzve dlužníka k zaplacení pohledávky a zároveň v ní učiní projev započtení této pohledávky.). Nelze proto přisvědčit žalované, že kompenzační námitku je třeba hodnotit současně jako výzvu k zaplacení.

11. Namítala-li dále dovolatelka s odkazem na rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 18. 3. 2010, sp. zn. [32 Cdo 1019/2009](#), že „již soud prvního stupně nedodržel zásadu předvídatelnosti a nepřekvapivosti soudního rozhodnutí, když ze strany soudu nebyla dodržena poučovací povinnost podle § 118a o. s. ř., nebylo-li stranám předestřeno, že by platby žalované mohly být považovány za bezdůvodné obohacení žalobkyně, a žalovaná nebyla ani vyzvána, aby tvrdila a doložila, že zaslala žalobkyni výzvu na vydání bezdůvodného obohacení, a že tento nedostatek mohl mít vliv na nesprávné právní posouzení věci“, je třeba především poukázat na ustanovení § 118a odst. 2 o. s. ř., podle něhož, má-li předseda senátu za to, že věc je možné po právní stránce posoudit jinak než podle účastníkovy právního názoru, vyzve účastníka, aby v potřebném rozsahu doplnil vyličení rozhodných skutečností. S výše uvedenou námitkou se odvolací soud správně vypořádal, považoval-li ji za neoprávněnou, jestliže ze samotného podání žalované ze dne 6. 2. 2014, jako listinného důkazu, vyplývá, že sama žalovaná přijetí platby 1 069 390 Kč žalobkyní považovala za bezdůvodné obohacení. Nelze tedy dospět k závěru, že rozhodnutí odvolacího soudu by bylo nepředvídatelné. Odvolací soud rovněž správně dovodil, že soud nemůže účastníku zastoupenému advokátem poskytovat poučení o tom, kdy je třeba považovat pohledávku za splatnou, neboť takové poučení by bylo nad rámec poučovací povinnosti soudu, jednalo by se o poučení materiálního charakteru, přičemž podle § 5 o. s. ř. soudy poskytují účastníkům jen poučení o jejich procesních právech a povinnostech. Nebylo třeba žalovanou poučovat ani podle § 118a odst. 1 o. s. ř., které stanoví, že pokud se v průběhu jednání ukáže, že účastník nevyličil všechny rozhodné skutečnosti nebo že je uvedl neúplně, předseda senátu jej vyzve, aby svá tvrzení doplnil, a poučí jej, o čem má tvrzení doplnit a jaké by byly následky nesplnění této výzvy. Postup podle ustanovení § 118a o. s. ř. přichází v úvahu jen tehdy, jestliže účastníky uvedená tvrzení a navržené (případně i nenavržené, ale provedené) důkazy nedostačují k tomu, aby byl objasněn skutkový stav věci. Postačují-li v řízení uskutečněná tvrzení a navržené (či nenavržené, ale provedené) důkazy pro objasnění skutkové stránky věci i při případném jiném právním názoru soudu, není třeba k poučení podle ustanovení § 118a o. s. ř. přistupovat (srov. rozhodnutí Nejvyššího soudu ze dne 26. 8. 2008, sp. zn. [21 Cdo 3773/2007](#), veřejnosti dostupné na www.nsoud.cz). Odvolací soud v dané věci dospěl k závěru, že zjištění učiněná soudem prvního stupně jsou úplná a správná, stejně jako jeho skutkové závěry pro posouzení věci, a pokud se týká výzvy k doložení splatnosti pohledávky z titulu bezdůvodného obohacení, odvolací soud správně dovodil, že by se jednalo o poučení nad rámec ustanovení § 5 o. s. ř.

12. Je na místě učinit závěr, že pokud dovolatelka v řízení před soudy obou stupňů s ohledem na výše uvedené neprokázala, že závazky, které byly předmětem řízení, zanikly splněním, je právní posouzení věci soudů obou stupňů o povinnosti žalované zaplatit žalobkyni požadované částky správné a dovolací důvod nesprávného právního posouzení podle § 241a odst. 1 o. s. ř. nebyl naplněn.

13. Na základě výše uvedeného Nejvyššímu soudu nezbylo než dovolání zamítnout podle § 243d písm. a) o. s. ř.

14. Nejvyšší soud nepřiznal žádnému z účastníků náhradu nákladů dovolacího řízení, neboť žalobkyni (účastníku, který měl ve věci plný úspěch) podle ust. § 142 odst. 1 o. s. ř. žádné náklady v dovolacím řízení nevznikly.